

FILMOTECA PER A LES ESCOLES

2021-2022

FilmoTeca
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

REDESCOBRINT EL CINEMA CONTEMPORANI

CINEMA I INFANTESA

La petite vendeuse de soleil

Material didàctic de la sessió
Recomanada per a primer cicle superior de Primària i 1r cicle d'ESO

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA
2. OBJECTIUS DIDÀCTICS
3. SILI: UNA HEROÏNA INUSUAL
 - 3.1 EL PERSONATGES DEL FILM
 - 3.2. DISCRIMINACIONS ENTRELLAÇADES
4. LA MIRADA DE DJIBRIL DIOP MAMBETY
5. DE CONTES I METÀFORES
 - 5.1 CONTES I TRADICIÓ ORAL
 - 5.2 EL SOL COM A SÍMBOL ☀
6. CODIS I TÈCNIQUES AUDIOVISUALS
 - 6.1 ENTRE EL DOCUMENTAL I LA FICCIÓ
 - 6.2 DAKAR, L'ALTRA PROTAGONISTA
 - 6.3 LA MIRADA DE LA SILI
 - 6.4 LA BANDA SONORA
7. PROPOSTA DIDÀCTICA
 - 7.1 ABANS DE LA PEL·LÍCULA
 - 7.2 DESPRÉS DE LA PEL·LÍCULA
8. GLOSSARI
9. OBRES RELACIONADES
10. DADES DE CONTACTE

LA PETITE VENDEUSE DE SOLEIL

La pequeña vendedora de sol

Djibril Diop Mambety

Senegal, França, Suïssa, 1998

45'

Versió original en wòlof i subtítols en castellà

1. FITXA TÈCNICA

Direcció: Djibril Diop Mambety

Guió: Djibril Diop Mambety

Fotografia: Jacques Besse

Música: Wasis Diop

Interpretació: Lisa Balera, Taërou M'Baye, Oumou Samb, Moussa Balde, Dyenaba Laam

SINOPSI

La Sili és una nena de 12 anys amb una discapacitat física que l'obliga a moure's en crossets pels carrers de Dakar. Decidida a ser autosuficient, la Sili s'atreveix a irrompre en el món masculinitzat de la venda ambulat del diari "Le Soleil" per ajudar econòmicament la seva àvia cega.

2. OBJECTIUS DIDÀCTICS

Entre el conte i el documental, aquest film breu és un retrat resplendent sobre la determinació i la perseverança d'una heroïna excepcional i, en paraules del seu director, "un himne al coratge dels nens del carrer".

En aquesta sessió comptarem amb la presència de Yacine Diop, membre del Sindicat popular de venedors ambulants i de Top Manta, i abordarem:

- La mirada europea sobre l'Àfrica postcolonial: prejudicis i paternalismes
- La representació de les nenes i les noies al cinema
- Identificar els codis propis de la ficció i de la no ficció cinematogràfica
- Reflexionar sobre el valor dels contes i les faules en les cultures del món

3. SILI: UNA HEROÏNA INUSUAL

3.1 ELS PERSONATGES DEL FILM

La representació del personatge de la Sili ens ajuda a desmuntar alguns estereotips sobre la infantesa, sobre el fet de ser una noia i també sobre la pobresa i la supervivència al carrer.

L'opressió sobre la Sili, una nena discapacitada que vol ser autònoma i viure sense dependre de la mirada, la tutela o l'aprovació dels altres, és constant. Hi ha qui es burla d'ella, qui li impedeix treballar, qui la molesta i també qui li té llàstima i li dona caritat.

Tot i que la Sili és la protagonista indiscutible de la pel·lícula, el seu retrat ens recorda la lluita quotidiana de totes aquelles persones d'arreu del món, fràgils i vulnerables per culpa d'un sistema violent, que les discrimina i les exclou sistemàticament de totes les esferes, també les culturals i mediàtiques. El seu director, Djibril Diop Mambety denuncia el maltractament sistemàtic que reben les persones que viuen al carrer, i en especial, els nens i les nenes que sobreviuen en condicions precàries i sense un horitzó de futur, treballant per mantenir la família. I alhora planteja una crítica cap a la mirada colonial, racista i paternalista arrelada en l'imaginari occidental dels països del mal anomenat "Primer món".

Precisament la pel·lícula acaba amb aquesta dedicatòria: "aquesta història és un himne al coratge dels nens del carrer"

A classe podeu comentar com són els personatges principals i quin rol creieu que tenen en aquesta història:

Personatges femenins

- La Sili:
- L'àvia:
- La dona trastornada:

Personatges masculins

- Moussa (el noi amputat en cadira de rodes):
- Babou:
- Les "forces de l'ordre":
- La colla de nens:

3.2 DISCRIMINACIONS ENTRELLAÇADES

Partim de la presentació de la protagonista: una nena pobre de Dakar, orfe i discapacitada...i pensem quin és l'imaginari que se'ns activa. Malauradament, el més probable és que ideem un personatge que encarni totes les misèries i desgràcies: sense possibilitat d'agència, sense escapatòria. Serà la història d'una criatura fràgil i infantilitzada, víctima d'un món hostil i condemnada a ser subestimada i a l'exclusió social perquè no hi ha dubte que la seva és una vida situada als marges.

Aleshores, quan mirem la pel·lícula, una heroïna amb crosses ens treu el vel dels prejudicis, i ho fa sense allisonar-nos. Sí, la Sili és la diana perfecte de l'odi interseccional, víctima de discriminacions entrelaçades (capacitisme, masclisme, classisme, edatisme). Però també és un subjecte actiu, una supervivent que actua amb valentia i determinació i que fa front a tots els obstacles que es va creuant.

El retrat de Mambety la situa al centre del relat, lluny d'una visió paternalista o sensacionalista del seu patiment. Ni la pobresa, ni la discapacitat ni el fet de ser una nena dicten el seu destí. I aquí, malauradament, és on rau el miratge, allò il·lusori.

4. LA MIRADA DE DJIBRIL DIOP MAMBETY

Djibril Diop Mambety (gener de 1945, Colobane, Senegal – 23 de juliol, 1998, París, França) va ser actor de teatre, compositor, poeta i director de cinema. Va néixer al si d'una família musulmana a Colobane, prop de Dakar, la capital del Senegal i va morir a París mentre estava sent tractat d'un càncer de pulmó.

Tot i que la seva obra continua sent força desconeguda, Djibril Diop Mambety és considerat un dels directors de cinema més importants d'Àfrica, un renovador molt respectat per la seva recerca d'un estil cinematogràfic propi i original i per la combinació d'un llenguatge poètic, un punt surrealista i màgic, vinculat amb la tradició dels *griots* -els conta-contes africans-, sense que tanmateix, el seu cinema perdi mai la connexió amb la realitat de la vida al Senegal.

Director autodidacta, signa una filmografia breu, que mostra les contradiccions i la complexitat de la societat africana i amb una mirada sensible i consagrada a la gent del carrer, als marginats de la societat. Un dels seus darrers projectes era precisament la trilogia de curtmetratges "**Contes des Petites Gens**" (Contes de la petita gent). Malauradament només va veure estrenat el primer curtmetratge: *Le Franc* (1994). Mambety va morir mentre el segon curtmetratge, *La petite vendeuse de soleil*, estava en procés d'edició. El film va rebre un premi pòstum l'any 1999.

5. DE CONTES I METÀFORES

5.1 CONTES I TRADICIÓ ORAL

En una escena de la pel·lícula, mentre el Babou s'asseca després de capbussar-se per recuperar la crosse de la Sili, veiem com ella li torna un llibre que ell sempre està traginant. Es tracta de **"La belle histoire de Leuk-le-Lièvre"** (*La bella història de Leuk la llebre*), una col·lecció de contes didàctics que va néixer de la col·laboració entre l'escriptor Abdoulaye Sadjí i el poeta i president del Senegal, Léopold Sédar Senghor. Es va publicar per primera vegada l'any 1953.

L'objectiu d'aquest recull de contes era oferir un manual escolar que permetés als infants africans aprendre a llegir i adquirir els conceptes bàsics de la llengua francesa basant-se en el "tresor" dels contes dels seus països. Es tractava de conciliar la necessitat d'aprendre francès, un idioma imposat per la colonització, amb el respecte per l'imaginari col·lectiu africà, per la poderosa originalitat de les cultures i tradicions africanes.

"La bella història de Leuk, la llebre" és alhora una història iniciàtica i un conte filosòfic que treu les seves fonts de la tradició africana, però també de la literatura i la filosofia antiga europea. L'obra representa una llebre antropomòrfica i astuta, Leuk, que encarna la figura del mestre, i el seu ajudant i deixeble, Samba.

El protagonisme del llibre a la pel·lícula és un missatge de Mambety a favor de l'accés a l'educació. Dur aquest llibre és dur l'esperança de canviar la vida a través de l'educació. Aquest és un missatge que no contradiu el respecte per la cultura pròpia i les arrels. El valor de la tradició oral és també molt present a la pel·lícula, amb les cançons i els contes. La Sili no sap llegir però, gràcies a la seva àvia, pot narrar un dels contes de Leuk, precisament aquell en el que la llebre fa la seva aparició estel·lar i que us reproduïm a continuació:

“Vet aquí l'època en què els animals de la muntanya els agrada reunir-se per conversar i discutir els seus assumptes. Un bon dia es reuneixen sota l'arbre de la xerrameca per designar l'animal més jove. L'oncle Gaïndé, el lleó, presideix la reunió. Coneixem el més fort de tots els animals: Gaïndé, rei de la selva. La més vella és Madame Gnèye, l'elefanta. També coneixem el més deshonest i menys espavilat: és Bouki, la hiena. Però no sabem qui és el més intel·ligent. Tothom vol passar pel més llest de tots els animals. L'oncle Gaïndé diu:

“Si coneixem el més jove entre nosaltres, alhora coneixerem el més intel·ligent”.

Així que aixequen la mà els que es creuen més petits, i els demanen que diguin la data o l'hora del seu naixement.

“Jo vaig néixer a l'any de la gran sequera, és a dir fa tres anys”, diu Biche, la cérvola.

“Jo, vaig néixer fa tres llunes”, diu el Xacal, aixecant les punxegudes orelles.

“– I jo, va dir el Mico rasant-se, mira, acabo de néixer”.

Tots aplaudeixen, i el Mico creu que és el guanyador quan una veu crida des de dalt d'un arbre:

"Atenció! Vaig a néixer. Feu-me lloc per rebre'm”

I Leuk la llebre, es deixa anar de la branca a què s'aferrava i cau entre els animals atònits.

Tots reconeixen que la Llebre és, de fet, la més jove, perquè ha nascut enmig de la discussió. Pel que és reconeguda alhora com la més intel·ligent.

El Lleó s'aixeca i s'acosta a la Llebre:

"Et proclamo el més intel·ligent dels animals", li va dir. Potser no siguis realment el més jove, però la teva intel·ligència és superior a la dels altres.”.

La història de la Sili també té connexions amb el conte de “**La venedora de llums**”(1845) d'Hans Christian Andersen, protagonitzat per una nena desemparada que mor de fred al carrer després d'esgotar els mistos que intentava vendre. Cada cop que n'encenia un, imaginava una escena feliç i pròspera que il·luminava una petita l'esperança.

El conte pretenia provocar en els lectors un sentiment de compassió a través de la tràgica història de la nena. Mambety capgira el punt de vista i hi inclou resplendor que desperta en nosaltres un sentiment d'empatia i de solidaritat envers la Sili sense recórrer a la tragèdia o al missatge moralista.

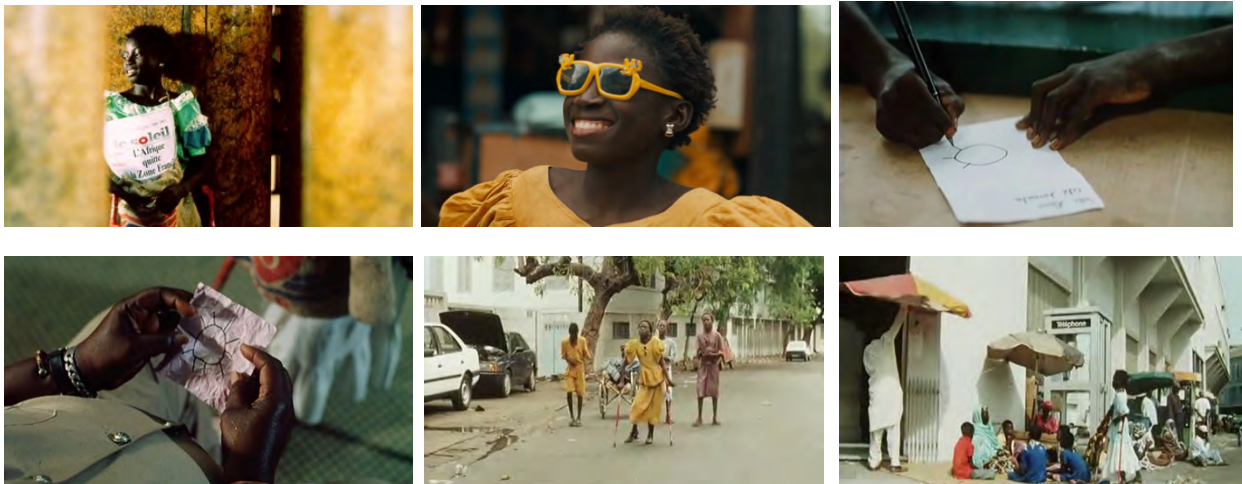
5.2 EL SOL COM A SÍMBOL ☀

Per què hi ha tants “sols” a la vida de la Sili?

Quan parlem del conte, pensem en figures com els símbols o les semblances poètiques, que ens situen en el terreny de la ficció i, com a lectors i/o espectadors, ens permeten fantasiejar i distanciar-nos d'una realitat insostenible. La màgia, la il·lusió, la poesia ens situen en la dimensió d'allò sensible i ens permeten imaginar i repensar el món, en aquest cas en clau d'una vida més justa i esperançadora, allà on “el sol brillarà”.

El sol (*soleil* en francès) apareix en molts moments de la pel·lícula, tant en el seu sentit més tangible (el nom del diari), com en el simbòlic o figurat (forma, colors, indumentària, etc).

Observeu les imatges següents. Quin paper té el ☀ en aquestes escenes?

6. CODIS I TÈCNIQUES AUDIOVISUALS

6.1 ENTRE EL DOCUMENTAL I LA FICCIÓ

Djibril Diop Mambety, el director de la pel·lícula, emprava el terme "conte" quan parlava del projecte de "La petite vendeuse du soleil". Però alhora va evitar que la seva pel·lícula s'endinsés completament en el conte amb un munt de seqüències d'un realisme cru i sense artificis. Quins devien ser els motius que van portar a Mambety a fer aquesta aposta sorprenent entre el conte i la màgia d'una banda, i el realisme i el documental de l'altra?

És una pregunta que es pot plantejar en el moment del debat a la sala o després a l'aula, i que es pot vincular amb la importància dels contes i de la ficció en les nostres vides.

Si la història de la Sili s'expliqués de forma massa realista, hi hauria esperança per a ella? El fet que ens adonem que hi ha una inversemblança, i que la llegim com a ficció, n'atenua el valor, la capacitat de transcendir?

De totes maneres, la pel·lícula també observa la vida a la ciutat i no esquiva la realitat. Arrenca amb una escena carregada de violència i de tensió en la que una dona és acusada de robar. La seva figura, torbada i assenyalada, serà present durant tota la narració, és el nostre enllaç amb una realitat hostil i injusta.

Les seves aparicions a escena sempre suposen un punt d'inflexió.

Recordeu com es representa aquesta figura? Què interpretem amb aquest pla?

6.2 DAKAR, L'ALTRA PROTAGONISTA

La vessant documental del film es present en la visió de Mambety de la ciutat de Dakar, la capital del Senegal. Els escenari, inclements i deshumanitzats, filmats en plans més oberts, acompanyen l'evolució del personatge de la Sili.

Fixeu-vos en les localitzacions següents:

Creieu que son representatives de la ciutat de Dakar? Quina relació estableix la Sili amb aquests entorns? Quina és la nostra percepció?

La imatge de l'esquerra mostra la primera escena en la que apareix la Sili. La imatge de la dreta mostra la darrera escena de la pel·lícula. Quines diferències observem entre ambdues? Què narra cadascuna? Quina és la nostra imatge inicial de la Sili i quina és la final?

6.3 LA MIRADA DE LA SILI

Com hem vist, el codis i recursos propis de la forma documental son utilitzats per a retratar el personatge dins d'un context, d'un paisatge físic i humà que condicionen el seu esdevenir. Però Mambety ens explica una història de valentia i determinació. Necessita que connectem amb la seva protagonista, que la respectem. Hem de mirar amb els seus ulls i observar-la amb un punt de vista empoderant: ser testimonis de com fa front a les contrarietats. És una mirada insòlita en el nostre context cultural perquè la Sili representa un perfil de personatge (nena, pobra, africana, amb una discapacitat física), que mai apareix com a protagonista en els relats audiovisuals si no és des d'una mirada victimitzadora i condescendent.

Com s'aconsegueix transformar aquesta representació? Entre d'altres, amb recursos tan bàsics del cinema com l'enquadrament i l'angulació, que condicionen la nostra mirada com a espectadors.

En alguns moments del film, el director recorre a la mirada subjectiva, és a dir, veiem el món des del punt de vista de la Sili. I en d'altres, quan ha de retratar-la enfrontant-se als obstacles, té cura de buscar solucions formals que l'empoderin, per exemple, amb gestos aparentment tan poc subversius com un primer pla de la Sili somrient.

Pla contrapicat: com percebem la Sili amb aquesta angulació de càmera?

Pla picat: com percebem la Sili amb aquesta angulació de càmera? Quin factor modifica la nostra aproximació al personatge?

6.4 LA BANDA SONORA

Hem observat el paper de la cultura oral i musical en la història de la pel·lícula: les cançons de l'àvia, els contes, la música del Moussa, etc.

Mombaty dona molta importància a la banda sonora -elements sonors i músiques- al llarg de tota la pel·lícula. Us proposem que feu un repàs a aquesta dimensió sonora del film:

- Sons i sorolls de la vida quotidiana: brogit del carrer, passes, crosses de la Sili, motors de cotxes, camions, tractors...
- Crits: clams de la dona enfurismada, els infants venent els diaris.
- Cançó: l'àvia que canta (cant religiós)
- Música: hi ha música tota l'estona? Quin paper té el personatge del Moussa en la música del film? És una música diegètica (inclosa en l'acció) o extradiegètica (un recurs extern a l'acció per a reforçar-ne l'impacte emocional)?

7. PROPOSTA DIDÀCTICA

7.1 ABANS DE LA PEL·LÍCULA

Context

Abans del visionat de la pel·lícula és recomanable fer un treball per contextualitzar Senegal. Proposem que els alumnes facin recerca del país: localització geogràfica, context polític, cultura, religió...

Posteriorment podem generar un espai de preguntes obertes.

- Sabíem alguna cosa del Senegal?
- Tenim prejudicis envers l'Àfrica? Reflexionem sobre la relació d'Europa amb les persones afrodescendents que hi viuen.
- La protagonista és una nena de 12 anys que té una discapacitat física. Quin tipus de vida creieu que duu?

Imaginari

- Quan us parlen d'Àfrica. Quina imatge us ve el cap?
- Quin creieu que serà el conflicte principal de la pel·lícula?

7.2 DESPRÉS DE LA PEL·LÍCULA

- Com t'has sentit respecte el personatge de la Sili? I de l'àvia?
- Quina és la situació de la Sili? Va a escola? Treballa? Hi ha similituds amb la teva vida?
- Quin paper tenen els personatges masculins al film? Com interactuen amb la Sili?
- Explica per què el lleó diu que Leuk és l'animal més intel·ligent. Quines són les qualitats que li han valgut aquest reconeixement?
- Recordes algun conte d'infantesa que encara et resulti inspirador?

8. GLOSSARI

PLA CINEMATogrÀFIC

Unitat bàsica cinematogràfica. Part de la pel·lícula que va des que la càmera comença a rodar en un moment determinat fins que la càmera deixa de rodar, amb el propòsit d'enregistrar una escena. Les escenes s'acostumen a dividir en diversos plans de diferents tipus. Els més bàsics són: pla general, pla americà, pla mig, primer pla i pla detall.

ENQUADRAMENT

Porció de l'espai recollit a la imatge. En un enquadrament s'emmarca, dins del quadre d'imatge, els objectes i/o persones que es volen filmar.

WÒLOF

Llengua de la família nigerocongolesa, del grup atlàntic occidental, parlada pels wòlofs.

CAPACITISME

Actitud que es caracteritza per la tendència a situar les persones sense discapacitat com a norma social i a obligar les persones amb discapacitat a adaptar-se a aquesta norma.

9. OBRES RELACIONADES

- *Whale Rider* (2002) de Niki Caro
- *Moolaadé* (2004) d'Ousmane Sembène
- *Persépolis* (2007) de Marjane Satrapi, Vincent Paronnaud
- *Camí a l'escola* (2013) de Pascal Plisson
- *La bicicleta verde* (2013) de Haïfaa Al-Mansour
- *Sonita* (2016) de Rokhsareh Ghaem Maghami

10. DADES DE CONTACTE

Si voleu aprofundir més en aquest o altres aspectes del cinema, els docents disposen d'accés gratuït a la Biblioteca del cinema de la Filmoteca amb tot tipus de recursos i bibliografia sobre cinema i cultura audiovisual.

Filmoteca de Catalunya

Filmoteca per a les escoles

filmoteca.escoles@gencat.cat

935 565 198

<http://blocs.gencat.cat/filmotecaescoles>

<http://www.filmoteca.cat/web/ca/article/filmoteca-les-escoles>

Digital Films

df@digitalfilms.cat

625 850 254

www.digitalfilms.cat